

Krisia eta lanaren arazoa

1. Krisi ekonomikoa (laburpena)

Hona hemen zenbait iritzi, tesi moduan azalduta: (i) Ekonomia aldatu da, erabat. Gaur egun, FIRE sektorea¹ da nagusi. (ii) Finantza krisiaren modeloak ez dauka zer ikusirik ohiko ziklo ekonomikoekin. (iii) Neoliberalismo berriak ekonomialari klasikoekin irakaspenak suntsitu nahi ditu. (iv) Funtsean arazo teorikoa dago: dirua eta kreditua; aurrezkiak eta zorra; kredituak eta inbertsioa... (v) Gaur egungo krisia zor-krisia da, ez kreditu-krisia. (vi) Bankugintzaren zeregina *kredituaren kalitate-teoriaren*² inguruan murgildu behar da. (vii) Finantza-arazoa eta arazo fiskala erabat loturik daude. (viii) Krisitik ateratzeko badaude zenbait proposamen: aspaldiko Hyman Minsky-ren analisiak Wray-k hobetu ditu, hala maila globalean nola Eurolandia mailan³. (ix) Grezian gertatzen ari dena esperimentu gogor bat da, beste hainbat herrialdetara 'esportatzeko' asmoarekin⁴.

(Tesi guzti horietaz jabetzeko, irakurleak badauka non irakurri⁵.)

2. Finantza lan-ındarraren aurka

Nonahi, baita Europan ere, ekonomia 'errealaren' kontrako finantzaren gerla bat ikusten ari gara. Gaur egungo aurrekontu orekatuaren aldarrikapenak, praktikan, aurrekontu defizitak ez edukitzea esan nahi du -Keynesen ustez, ekonomia suspertzeko behar ziren defizitak, hain zuzen ere-. Jaitsiera ekonomiko batean, aurrekontu orekatu batek sektore pribatuan murrizketa bat esan nahi du⁶.

Idea argi dago: finantza-krisi *artifizial* bat sortzea da helburu, geroago segurtasun sozialetan eta pentsioetan 'greziar estiloko' murrizketak aplikatzeko, ekonomia bera 'salbatzearren'. Horixe da gaur egungo politika neoliberalak. Estrategia zoro horrek Europa apurtuko luke, ala Europar Batasuna Baltiko estatuek duten pobrezia-mailara eraman.

Mezuak ezagunegiak dira jadanik: '*Oparotasunak austeritatea behar du*', '*Banku zentral independentea da demokraziaren ikurra*,' '*Gobernuak familiak bezalakoak dira: hauek aurrekontu defizita orekatu behar dute*.' Horixe da gerla fiskalaren eta finantzarioaren erretolika berria.

¹ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-1;>
<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-3> eta

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/sua-fire-ote-3-burbuila-finantzarioak>.

² Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bankuak-kontulari-sozialak>.

³ Ikus Minsky-ren *Finantza Ez-egonkortasunezko Hipotesiak*: <http://www.levy.org/pubs/wp74.pdf>. Halaber, ikus http://www.levy.org/pubs/wp_578.pdf, http://www.levy.org/pubs/hili_94a.pdf, http://www.levy.org/pubs/ppb_96.pdf eta http://www.levy.org/pubs/wp_580.pdf.

⁴ Austeritate-programak ez du ezer konponduko. Austeritateak hazkunderik eza esan nahi du, eta horrekin batera ondokoak: presio deflazionegilea, zerga-sarrerak murriztea eta aurrekontuaren defizita handitzea.

⁵ Ikus *Krisi ekonomikoa*: [http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/4804-krisi-ekonomikoa](http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/4804-krisi-ekonomikoa;); <http://www.nabarralde.com/es/economia/3140-ekonomia-irudietan>. Halaber, ikus *Krisi ekonomikoaz haratago*: <http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/5320-krisi-ekonomikoaz-haratago>.

⁶ Ikus Wray: http://www.levyinstitute.org/pubs/ppb_111.pdf eta Galbraith: <http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=background.view&backgroundid=00401>.

Gobernuaren plangintza demokratikoa -ekonomia mistoaren giltza, berau- alboratu izan da, eta banku zentral independenteen esku utzi da plangintza garrantzitsu hori. Gainera, azken horiek merkataritza-bankuen lobistak dira, zeintzuek beren produktua saltzen duten zorra.

3. Moneta Sistema Monetarioa (MSM)

Hona hemen Moneta Sistema Monetarioaren (MSM) laburpen argi eta zehatza⁷, AEBetako baldintzei dagokienez:

(1) Diru modernoak konputagailuen bidez funtzionatzen du. (2) Gobernuak gastatzen edo maileguak ematen dituenean, hori gauzatzen du banku pribatuen kontuetan zenbakiak gehituz. (3) Gobernuak zergapetzen duenean, lehengo kontu horiek beherantz markatzen ditu. (4) Gobernuak maileguak hartzen dituenean, soilik egiten duena hau da: Fed-eko eskari-gordailu batetik (erreserba-kontutik) Fed-eko aurrezki-kontu batera (balore-kontura) fondoak aldatzea. (5) Gobernuak gastatzen duen dirua ez dator inondik, eta ez du ezer kostatzen ekoizteko. (6) Beraz, Gobernuak ezin da dirurik gabe gelditu, ez du behar beste lekuetatik maileguz hartzea (kasu, Txinatik) edozein gauza finantzatzeko. (7) Gobernu-defizitak gure aurrezkiei gehitzen zaizkio -azken zentimoraino-, kontabilitatea dela eta. (8) Mosler-en nomina-zergak zuzenki errentak eta aurrezkiak handituko ditu. Kasurako, baldin eta Mosler-en zerga-murrizketa astero 20×10^9 dolarreko bada, gainontzeko hiritarrentzat horixe izango da gehiketa zehatza errentan eta aurrezkian. (9) Gobernu federalarentzat, zergek ez dute balio diru-sarrerak bereganatzeko, ekonomiaren tenperatura kontrolatzeko termostato gisa antzekoak dira. Oso beroa denean, zergak igotzeak hoztu egingo du. Baldin eta ekonomia oso hotza bada (orain bezala), zerga-murrizketa handi bat da beharrezkoa, ekonomia berotzeko, funtzionatze-tenperatura lortu arte.

Mosler zergak moztearen aldekoa da, gastu ez-beharrezko eta galgarria moztea onartzen du - *de facto*, haren proposamen ekonomikoek⁸ interes-gastu ez-beharrezkoen milioika milioi dolar aurreztuko dio Gobernuari. Baina Mosler-ek ontzat hartzen du zerga-mozketak askoz handiagoak izan behar direla gastu-kostuak baino, ekonomiatik diru gutxiago kentzen dela segurtatzeko, eta ez gehiago orain gertatzen ari den bezala.

Mosler-en mezua honela laburbil daiteke: (i) Gizarte segurantzako eta osasungintzako zergak murriztea, jendeak produzitzen dituen ondasun eta zerbitzuak erosteko gai izateko. (ii) AEBetako estatuei, *per capitako* 500\$ hornitzea. (iii) Lan egin nahi duten guztiei 8 \$/h delako enplegua, gobernu federalak horniturako fondotik, langabeziatik sektore pribatuko enplegurako trantsizioa erraztearren. (iv) Inoiz ez moztea gizarte segurantzako ordainketak edo diru-laguntzak.

4. Lanaren arazoa

Inongo merkatu mekanismok ezin du bermatu enplegu osorik. Hortaz, estatua beharrezkoa da enplegu osoa bermatu ahal izateko. Hori dela eta, diruaren sormena estatuaren zereginarekin lortzen du diru teoria modernoak: estatu-diruaren sormenak

⁷ Ikus <http://moslereconomics.com/2010/08/31/press-release-2/>.

⁸ Ikus <http://moslereconomics.com>.

gobnuaren gastua finantzatu du. Ikuspegi honetan, diru endogenotasunak 'zentzu publikoa' dauka.

Diru teoria modernoak⁹ esplikatzen du moneta subiranoak nola funtzionatu duen. Gobernu subiranoak gastatu egiten du banku-kontuak kreditatuz, zergatu egiten du banku-kontuak zergapetuz eta bonoak saltzen ditu. Azken 20 urteotan diruaren teoria modernoa erabili dute hainbat ikerlarik ondoko zereginetan: prezioen egonkortasunean (hots, inflazioaren aurkako politikan), gizarte segurantzian eta pentsioetan (adineko jendeak behar dituen baliabideak hornituz) eta enplegu osoan (gobernuak langabetuak enplegatuz, azken horiek nahi baldin badute).

Azken puntu hau garrantzi handikoa da. Izan ere, gobernuak azken baliabideko enplegatzailea (*Employer of Last Resort*, ELR) da. Horrek suposatzen du, lan egin nahi duen edozeini (hortaz, programa erabat borondatezkoa da) enplegua hornitzea, oinarrizko konpentsazio uniforme baten trukean (alokairuak gehi mozkinak). *Employer of Last Resort* (ELR) programaren helburua langabezia murriztea da, inflazio-tasa txikia bermatuz. Estatuak dirua sortzen du aurretik determinaturiko soldatapean lan egin nahi dezakeen langile bakoitzari alokairuak ordaintzeko.

Wray-ren ustez, diru balioaren egonkortasuna ELR programaren eratzeari lotzen zaio, non estatuak alokairuak ezartzen baititu eta inflazio-tasa txikia segurtatu. Wray-ren aburuz, lan-indarra merkantzia da –petrolio, tomateak edo urrea diren bezala- eta alokairua merkantzia hori erosteko prezioa da. (Enplegu osoa bermatzeko lan-indarraren erosketak eta ondasunen erosketek izaera berbera dute.)

Hona diru teoria horren zenbait ezaugarri: (a) Diru teoria modernoa koherentea da edozein gobernu-gisa eta tamainarekin, gobernuak txikia edo handia delarik. Berak flotatzen du moneta subiranoa jaulkitzen du, eta moneta babesten du moneta horretan zerga ordaingarri bat inposatuz. (b) Azken baliabideko enplegatzailearen rola ere koherentea da edozein gobernu-tamainarekin. (Sektore pribatu handiarekin eta gobernu-sektore txikiarekin, zergak eta gobernu gastuak baxuak behar dira. Horrek baliabideak askatzen ditu, sektore pribatu handian erabili ahal izateko. Baina ELR-ek sektore pribatuak enplegatu ezin dituen lan-indarren baliabideak hartu behar ditu. (c) Azken baliabideko enplegatzailea izan daiteke norberak nahi duen bezain dezentralizatu. (Gobernu federalak, gobernu lokalek edo gune bateko gobernuak lanpostuak sor ditzakete, nahiz eta alokairuak gobernu zentralak ordaindu. Halaber, esperimendu arrakastatsuak egon dira kooperatibekin.) (d) Diru-ekonomia baten arazoa da hasieratik zergen inposizioak langabezia sortzen duela (zergak ordaintzeko dirua bilatzen dutenena). Gaur egun, gure monetizaturiko ekonomietan, jateko, telebista ikusteko, telefono mugikorrekin hitz egiteko eta abar oso luzeetarako dirua behar da, eta jende guztia dirua bilatzen ari da (ez soilik zergak ordaintzearren!, noski). Hortaz, erokeria da sektore pribatua gobernuaren zergek sorturiko langabeziaren arazoa

⁹ Ikus <http://es.scribd.com/doc/57836726/Diru-teoria-modernoa>.

konpontzeko behartua izatea. Sektore pribatuak ez du inoiz enplegu osoa hornitu (ez hornituko). Sektore pribatuari sostengatzeko, ELR beharizan logiko eta enpirikoa da. Sektore pribatuko enplegurako osagarria da, ez inolako ordezkorik. (e) Aipaturikoa da *ekonomia mistoaren funtsa*. Sektore biek funtzionatu behar dute. (f) Ekonomia mistoa, ongizatea bilduz, beharbada *sozialismo berria* dei genezake.

5. Litekeen irtenbidea

Beraz, zer egin daiteke Eurolandian? Hona Wray-ren proposamena¹⁰: (1) Europar Banku Zentralak euro-guneko herrialde guztien zorra erosi behar du, merkatuen zorrak likidatzeko, arriskuen hedatzeak alboratzeko, eta gobernuek ordaintzen dituzten interesak jaisteko. (2) Emergentziazko pizgarri fiskala hornitu behar du (Wray-ren ustez 10¹² euroko paketea) euro-guneko herrialde guztien artean banatua, *per capita*-ko oinarrian. Gero gobernu bakoitzak erabakiko du nola gastatu euro horiek. (3) Azkenik, eta guztiz garrantzitsua, Eurolandiaren konfigurazioak aldatu beharko du Europako Parlamentuaren autoritate fiskala handitzeko, fondoak hornitzeko (Eurolandiako BPGaren %10/%15eraino iritsiz; gaur %1 baino gutxiagokoa da). Fondo horietako batzuk Bruselatik zuzendu behar dira, baina gehiena herrialde kideen artean banatu behar da.

Hori guztia lagungarria izango litzateke euro-guneko herrialdek jasaten duten arazorik handienari irtenbide emateko, baita Greziako benetako krisiaren kausari ere. Euroaren eratzea akatsez beterik egon da hasiera-hasieratik. Izan ere, euro-kideek botere fiskal subiranoari uko egin zioten euroarekin bat egin zutenean. Kontu nagusi bakarra Europar Banku Zentrala martxan jartzea zen, eta moneta politika erdigunean uztea. Hori politika neoliberal basterik ez da –alegia, botere ekonomikoa autoritate ‘independente’ baten esku jartzea, zeinaren helburu bakarra inflazioari aurre egiteko baita-. Ez da egon inoiz autoritate **fiskal** konpentsatzaile bat, enplegu osoa eta hazkunde ekonomiko sendoa defendatzeko erantzulea izan zitekeen autoritate fiskala.

Herrialde kideek, beren aldetik, ezin dute hasierako hutsune hori bete, zeren merkatuek defizitak zigortuko baitituzte, orain Grezian gertatzen den modura. Garaia da agenda neoliberal baztertzeko, eta euro-guneko herrialdeen batasuna birformulatzea beste lerro batzuen bide.

6. Eta Euskal Herrian

Zeintzuk izango lirateke Euskal Errepublika independentearen eginkizun nagusiak? Hona hemen zantzu batzuk¹¹: (i) Europar Banku Zentralari guri dagokigun zorra saltzea, European gaudelako eta bertan egongo garelako. (ii) Diru-laguntzari buruz, Wray-k

¹⁰ Eurolandiarako Randall-en proposamena Warren Mosler-en bi lan hauetan oinarritzen da: <http://moslereconomics.com/2010/01/19/proposal-for-the-eurozone/> eta <http://moslereconomics.com/2010/04/16/upped-my-eurozone-proposal-to-20-of-gdp/>. Halaber, ikus http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+TheCenterOfTheUniverse+%28The+Center+of+the+Universe%29.

¹¹ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eurolandia-mon-amour>.

proposatzen duenaren arabera¹², Europatik guri dagokigun emergentziako planaren diru zatia bereganatzea eta berori ongi kudeatzea. Horretarako, bankuen jarduera soziala¹³ aplikatuko litzateke. (iii) Euro-gunea oso garrantzitsua delako, beste europar estatuekin batera, euro-gune hori beste modu batez eratzea, birformulatzea, *autoritate fiskal* sendo eta egoki baten inguruan¹⁴.

Euskal Herri independentea da helburu, baina ez edozein modutan eratua. Diruaren estatu-teorian aritzen diren ekonomialari askotxok argi esan digute nolako eraketa izan behar duen estatu batek (edozein estatuk) langabeziari eta zerga sistema egoki, apropos eta aurrerakoi bati erantzuna emateko. Ikas dezagun eta jar ditzagun martxan neurririk hoberenak gure herri txiki honetan, beste hainbat europar herrialderekin batera, Europar Batasun *berri* bat lortzeko asmoz.

joseba felix tobar-arbulu (donejurgi)

¹² Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/greziaz-haratago>.

¹³ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bankuak-kontulari-sozialak>.

¹⁴ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/zorrik-gabeko-ekonomia-baterantz> eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-politika-eta-politika-fiskala>.